

דבר העורך

וְזֶה שֵׁעַר הַשְּׁמַיִם

בפרשת השבוע תחילת פרשת ויצא נאמר (בראשית פרק כח פסוק יז) וַיִּרְא וַיֹּאמֶר מַה נֹּרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בַּיִת אֱלֹהִים וְזֶה שֵׁעַר הַשְּׁמַיִם.

ומפרש רש"י כאשר הגיע יעקב אבינו לחרן, אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, נתן דעתו לחזור וחזר עד בית אל על ידי קפיצת הדרך. הרי לנו המעלה של מקום תפילה.

ואמר הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א (ערב שבת קודש פרשת חיי שרה תשפ"ה) שנסע לדרשה באשדוד, וראה שהאוטובוסים נוסעים ואילו הוא תקוע בפקק, ושאל את הנהג ואמר לו שיש נת"צ = נתיב תחבורה ציבורית בכדי לעודד את הציבור להתקהל ולנסוע בתחבורה ציבורית. וחשב לעצמו שאותו דבר זה בתפילה, גם אם יש פקק שמעכב את תפילת היחיד, אבל כח התפילה ציבור הוא כמו נת"צ שוקע את כל הפקקים ומתקבלות מיד התפילות.

והביא על כך מה שכתב בבית אהרן (סידור צלותא דאברהם עמוד תשל), וזה אצלי ברור אשר תפילה בציבור יכול לעזור לאדם בכל דבר כמו צדיק הדור.

ומעתה מובן, שצריך האדם לעשות כל מה שרק יכול בכדי להצטרף לציבור, לפי הדירוגים האפשריים, להתפלל יחד עם הציבור, במקום שהציבור מתפללים, בשעה שהציבור מתפללים, וגם כאשר מתפלל ביחידות לא יבקש רק על עצמו, כי על כרחו בקשתו יחד עם הבקשה על כלל הציבור.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'מנין חזון איש'

תְּתַקַּבֵּל צְלוֹתְהוֹן וּבְעוֹתְהוֹן

תקציר הסדרה: בנושא 'תפילה בציבור', גיליון מספר 455 'חובת תפילה בציבור', גיליון מספר 456 'הפסד מומן לתפילה בציבור', גיליון מספר 457 'מעלת תפילה בציבור', גיליון מספר 458 'מה נחשב תפילה במנין', הגיליון הנוכחי מספר 459 'מנין חזון איש', גיליון מספר 460 'כמה צריך למנין'.

בגיליון הקודם התבאר, מה יעשה האדם כדי להחשיב את תפילתו כתפילה בציבור ממש, לפי ארבעת הדרגות במעלת תפילה בציבור. בהמשך לכך מבואר בגיליון הנוכחי, בנושא 'מנין חזון איש', 3 אופנים שאינם נחשבים תפילה בציבור ממש, ומכל מקום יש בהם מעלה מסוימת, בדומה לתפילת ציבור. ואלו הן: 1. מנין חזון איש. 2. בשעה שהציבור מתפללים. 3. במקום שהציבור מתפללים.

1. מנין חזון איש

חידוש נפלא: ידוע בעולם התורה, החידוש של מרן החזון

איש זיע"א (ארחות רבינו חלק א עמוד צד, חלק ג עמוד רח, דינים והנהגות עמוד נח, דעת נוטה חלק א עמוד רנג, מעשה איש חלק ג עמוד קיה, קונטרס הזכרונות עמוד פט, רבבות אפרים חלק ה סימן תקעו א, כל משאלותיך עמוד תקנז), שאפילו אם מתחיל להתפלל כאשר הש"ץ או אחד מהציבור עדיין מתפלל שמונה עשרה, נחשב קצת תפילה בציבור, אבל אינו ממש תפילת ציבור.

ועוד חידש שהמנין נמשך ללא הפסק, אם הראשון עדיין לא סיים והשני התחיל, והשני עדיין לא סיים והשלישי התחיל, וכן הלאה אפילו מאה בזה אחר זה, כולם נקראים תפילה בציבור. ומותר לדלג פסוקי דזמרה בשביל תפילה בציבור כזו. והוסיף הגר"ח קניבסקי זצ"ל (מעשה איש, קונטרס הזכרונות) שיש מקור וסמך לדבר במדרש רבה (שמות פרשה

את 'זכות הציבור'. והוסיף, שהתנאי לדברי החזון איש הוא שלא יפסיד שמיעת כל הדברים שבקדושה שצריך לשמוע בתפילה, כפי שהגבאר בגיליון הקודם.

העיד הג"ר מאיר צבי ברגמן שליט"א (בשיחה עם רבני הילכתא) שזוכר כיצד שאלו את החזון"א לאחר מנחה שהיו שלא הספיקו להתפלל במנין, והיה אחד שעדיין לא סיים את התפילה, אם יכולים להצטרף לתפילתו, והורה להם החזון"א שירוצו להספיק יחד איתו. וסבר החזון"א שנחשב תפילה בציבור, כאשר מצטרף באמצעות אותו שממשיך את התפילה בציבור, וגם השלישי שמצטרף בזמן תפילת השני, מוגדר כתפילה בציבור, וכן הלאה עד עולם. וכמו קרוונות הרכבת שקרין אחד גורר את חבריו שלציידו.

יש ישיבות קדושות, במקומות שאין בתי כנסת ושטיבלאך באיזור הישיבה, או שהישיבה לא מאפשרת ללומדים להתפלל מחוץ לתחום הישיבה, אותם בחורים שלא מספיקים תפילה בישיבה, טומכים בלית ברירה על מנין החזון"א, כאשר יש בחורים שמתחילים כאשר הציבור עדיין מתפלל, ואחריהם עוד ועוד בחורים וכו'. כך נמשך זמן רב ההצטרפות וההמשכה למנין הראשון (לפעמים אפילו שיעיים תמימות).

ותמה **בתשובות והנהגות** (כרך 2 סימן צד). על מה שהורה החזון"א שמותר לדלג פסוקי דזמרה לצורך כן, שהוא חידוש גדול, כי אפילו אם נניח שיש אפשרות לצרף כל זמן שלא גמרו כולם, מכל מקום הרי מעלת תפילה בציבור בשלימות, היינו כשמתפלל עם הציבור שאין דרגה גדולה מזו, ולצורך כך התירו לדלג, ואין לנו להוכיח מכאן שמותר גם לדלג בשביל לזכות במקצת מעלת תפילה בציבור, אלא מסתבר שעדיף לומר כסדר כל פסוקי דזמרה ממקצת מעלת תפילה בציבור.

2. בשעה ובמקום הציבור

גמ' ברכות: מבואר בגמ' (ברכות דף ו.) אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת **שנאמר** (מלכים א פרק ח פסוק כח) לְשִׁמְעַ אֶל הַרְגָהּ וְאֶל הַתְּפִלָּה וְדוֹרְשִׁים בְּמִקוֹם רְנָה שֶׁם תְּהָא תְּפִלָּה.

עוד מבואר בגמ' (ברכות דף ז: ח.), שרב נחמן אמר לרבי יצחק שלא בא לבית הכנסת כי אינו יכול. ולא אסף מנין לביתו, כי זה טורח בשבילו. ואמר רבי יצחק שיאמר לשליח ציבור שידוע לו בזמן שמתפללים הציבור, על פי דרשת רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחי על הפסוק (תהילים פרק סט פסוק יד) וְאֶנִּי תְּפַלְתִּי לְךָ ה' עַתְּ רְצוֹן, שהזמן של עת רצון, הוא בשעה שהציבור מתפללים.

רבי יוסי ברבי חנינא דרש כן מהפסוק (ישעיהו פרק מט פסוק ח) כֹּה אָמַר ה' בְּעַת רְצוֹן עֲנִיתִיךָ. רבי אחא ברבי חנינא דרש זאת מהפסוק (איוב פרק לו פסוק ה) הֲלֹן קָבְרִי וְלֹא יִמָּאָס, מכאן שהקב"ה אינו מואס תפילת רבים.

וביאר מהרש"א (חידושי אגדות ברכות דף ז:) מה

כא סימן ד) בשעה שישראל מתפללים, הם אינם מתפללים כאחד, ולא כך כנסיה מתפללת בפני עצמה, קודם הכנסת הזו ואחר כך הכנסת הזו, ואחרי שכל הכנסיות גומרות את כל התפילות, המלאך הממונה על התפילות לוקח את כל התפילות שהתפללו בכל הכנסיות ביחד, ועושה מהם עטרות, ונותנן בראשו של הקדוש ברוך הוא.

עומק הפשט: כלומר, שבמדרש כתוב שהמלאך ממתין שייסיימו בכל הבתי כנסיות ואז הוא עושה מהם עטרה למלך. ומכאן רואים את היסוד של החזון"א, שהוא הדין באותו מנין התפילות ועולות לשמים בגמר תפילות כל המנין, ועד שהאחרון לא יסיים את התפילה לא עולה למעלה, ולכן אפשר עדיין להצטרף כל זמן שאחד מתפלל ונחשב בכלל ציבור. וכן המלאך ממתין אפילו למאה מתפללים בזה אחר זה.

צריך להבין, הרי במדרש כתוב עד שכל הבתי כנסיות יסיימו, ואם כן הרי תמיד יש לו עוד בית כנסת שנמצאים כעת באמצע התפילה, והתירוף פשוט שזה יהיה רק בדרגה של בשעה שהציבור מתפללים, והחזון"א חידש שיהיה לו גם את המעלה של מצטרף לציבור עצמו.

החידוש של מנין חזון איש אין לו מקור מפורש בפוסקים, והוא בגדר סברת החזון"א, וידוע מה שאומרים הלמדנים, כאשר הקצות מביא ראה אפשר להתווכח האם יש הוכחה מוחצת או לא, אבל כאשר הקצות כותב שכך מסתבר, אי אפשר להתווכח. שהרי הסבא נבנית מכל התורה כולה שלמד הקצות.

תלמידי החזון"א: נשאל החזון איש על ידי הגר"ח קניבסקי זצ"ל שאם כן יהיה אסור לדלג בפסוקי דזמרה בשביל להתפלל שמונה עשרה עם הציבור, כי יכול להתפלל יחד עם הש"ץ או במנין חזון איש? והשיב שמכל מקום עדיף יותר להתחיל עם הציבור, וגם לתוספת מעלה של ציבור נאמר הדין לדלג בתפילה.

העיד הג"ר מאיר גריינמן שליט"א (דינים והנהגות עמוד נח) בשם החזון איש, כמדומה שאמר שההיתר להתחיל כשהציבור בסוף התפילה, הוא רק כשהחזן עדיין לא התחיל קדיש, שאחר קדיש כבר אי אפשר להצטרף למנין [לכאורה כוונתו, בקדיש מתקבל בסיום התפילה, כיון שהש"ץ מבקש שהתפילה תתקבל לפני הקב"ה הסתיים בכך תפילת הציבור, אבל בחצי קדיש לפני אשרי ובא לציון עדיין לא הסתיימה התפילה].

מאיך הגר"ח קניבסקי זצ"ל (קונטרס הזיכרונות) פקפק בכך, ולדעתו גם אם כולם כבר יצאו מבית הכנסת ורק אחד עומד עדיין בתפילתו, אפילו אם כבר סיים ואוחז בתחנונים שבסוף התפילה, עדיין יכולים להצטרף לתפילתו.

וביאר הג"ר מאיר גריינמן שליט"א (בשיחה עם רבני הילכתא), וכעין זה אמר הג"ר חיים גריינמן זצ"ל (עדות באי ביתו לרבני הילכתא) שלשיטת החזון איש אין לו מעלת תפילה בציבור, אלא נחשב יותר מסתם תפילת יחיד, ויש לו

ולפי זה כתבו **הבית יוסף והב"ח** ככוונת הטור שצריך ללמוד מפסוקי התורה, כמבואר **בגמ'** (ראש השנה דף יח. יבמות מט:). **הפסוק** (דברים פרק ז פסוק ז) כה' אֶלְקֵינוּ כָּקָל קָרָאנוּ אֵלֵינוּ הוֹלֵךְ עַל צִיבּוֹר. **והפסוק** (ישעיהו פרק נה פסוק ו) דָּרָשׁוּ ד' הַפְּמִצָּאוּ הוֹלֵךְ עַל יַחֲדָי. אלא הפסוק בא לחדש, שגם היחיד שמתפלל בביתו מרוצה ומקובל יותר בזמן שהציבור מתפללים, **דכתיב** (תהילים פרק סט פסוק יד) וְאֲנִי תַפְלִי בַיּוֹד, לָךְ ד' בַּעַת רָצוֹן שֶׁל הַצִּיבּוֹר. וכן מבאר את שאר הפסוקים שהגמ' מביאה בהמשך.

בשעת תפילת הציבור / בבית הכנסת: נחלקו הראשונים האם יש דין להתפלל בבית הכנסת גם בלי ציבור, ותלוי כיצד לבאר את הגמ' בברכות, האם מדובר בשני דינים או דין אחד.

3. הצטרפות לאותה תפילה

גמ' בעבודה זרה: מבואר **בגמ'** (עבודה זרה דף ד:): לא יתפלל מוסף בראש השנה ביחידות בשלוש שעות הראשונות של היום, שמה יעיניו במעשיו וידחו את תפילתו, אבל רק בציבור מותר, כי זכויותיהם רבות ואינם נדחים. אבל תפילת שחרית של היחיד אפשר אפילו בג' ראשונות ואינה נדחית, משום שמתפלל בזמן שהציבור מתפללים.

וחידשו **התוס'** (שם דף ד: ד"ה כיון דאיכא) שאם מתפלל ביחידות, באותו זמן שהציבור מתפללים במקום אחר, תפילתו לא נדחית, אך אינה נשמעת כמו כאשר מתפלל במקום שהציבור מתפללים, כמבואר **בגמ'** (ברכות דף ו.) אין תפילתו של אדם נשמעת, אלא עם הציבור. וכתב **הגרע"א** (גיליון השי"ס ברכות דף ו.) שתוס' גרס בגמ' ברכות דף ו. 'אלא עם הציבור'.

ו**כתב המחצית השקל** (סימן צ ס"ק יז) שההבדל בין 'אינה נדחית' ל'בקשתו נשמעת', שאם אינה נדחית, הכוונה שהיא מתקבלת ברצון ויקבל עליה שר, כמו כל מצוות השם, אך לא ממלאים את בקשתו, ואילו בתפילה הנשמעת, הכוונה שעושים את רצונו בדבר שהתפלל עליו.

וחידש **הפרי חדש** (סימן צ סעיף ט) שבאופן שאינו מכוין ממש את השעה שהציבור מתפללים בפועל, אינה נדחית ואינה נשמעת, אבל באופן שמכוין ממש את השעה שמתפללים, הרי הוא עת רצון ותפילתו נשמעת.

4. דרגות הצטרפות

פסק הלכה: נפסק **בשו"ע** (סימן צ סעיף ט) ישתדל להתפלל בבית הכנסת עם הציבור, ואם הוא אנוס ואינו יכול לבוא לבית הכנסת, וטריחה עבדו לאסוף עשרה בביתו (משנ"ב ס"ק ל), יתפלל בשעה שהציבור מתפללים, וכן אנשים שגרים בישובים ואין להם מנין, יתפללו שחרית וערבית בזמן שהציבור מתפללים (הג"ה). ואם נאנס ולא התפלל בשעה שהציבור מתפללים, יתפלל ביחידות בבית הכנסת במקום שהציבור מתפללים.

וביאר **המשנ"ב** (ס"ק לג) מפני שהוא מקום קבוע לקדושה ותפלתו מתקבלת שם יותר. ופשוט שאם הוא תלמיד חכם, ויש חשש חילול השם כשיבוא אחר התפילה בבית הכנסת, עדיף שיתפלל בביתו.

ציבור או בית הכנסת: וכתב **המשנ"ב** (ס"ק כח) בית

שהתפלל ציבור מקובלת ומרוצה לא צריך ראייה, שזה אפשר ללמוד מפסוקי התורה, כמבואר **בגמ'** (ראש השנה דף יח. יבמות מט:). **הפסוק** (דברים פרק ז פסוק ז) כה' אֶלְקֵינוּ כָּקָל קָרָאנוּ אֵלֵינוּ הוֹלֵךְ עַל צִיבּוֹר. **והפסוק** (ישעיהו פרק נה פסוק ו) דָּרָשׁוּ ד' הַפְּמִצָּאוּ הוֹלֵךְ עַל יַחֲדָי. אלא הפסוק בא לחדש, שגם היחיד שמתפלל בביתו מרוצה ומקובל יותר בזמן שהציבור מתפללים, **דכתיב** (תהילים פרק סט פסוק יד) וְאֲנִי תַפְלִי בַיּוֹד, לָךְ ד' בַּעַת רָצוֹן שֶׁל הַצִּיבּוֹר. וכן מבאר את שאר הפסוקים שהגמ' מביאה בהמשך.

בשעת תפילת הציבור / בבית הכנסת: נחלקו הראשונים האם יש דין להתפלל בבית הכנסת גם בלי ציבור, ותלוי כיצד לבאר את הגמ' בברכות, האם מדובר בשני דינים או דין אחד. לפי הגירסה שלפנינו, וכן מבואר **ברמב"ם** (תפילה פרק ח הלכה א) לפי הסבר **הכסף משנה** (שם), וכן נפסק להלכה **בשו"ע** (סימן צ סעיף ט), וכעין זה מבואר **במרומי שדה** (ברכות דף ו.), שהוזכרו בגמ' שני דינים נפרדים, הגמ' בדף ז: מדברת על תפילת יחיד, שאינו יכול להתפלל בציבור, צריך להתפלל בשעה שהציבור מתפללים. וכלשון הרמב"ם ולא יתפלל ביחיד כל זמן שיכול להתפלל עם הציבור.

בנוסף לכך מבואר בגמ' בדף ו. לגבי יחיד המתפלל ביחידות ואין יכול להתפלל בשעה שהציבור מתפללים, שצריך להתפלל בבית הכנסת, במקום שהציבור מתפללים, וכלשון הרמב"ם שאין תפלתו נשמעת בכל עת אלא בבית הכנסת.

לפיכך כותב **רבינו יונה** (דף ד. מדפי הרי"ף ד"ה אימתי) בשם **הגאונים** שאפילו כאשר אדם לא הולך לבית הכנסת, ישער לכיון את תפילתו לזמן שהקהל מתפללים. ואפילו אם מתפלל ביחידות עדיף להתפלל בבית הכנסת שהוא קבוע ומיוחד לתפילת ציבור. והיינו כשאין תורתו אומנתו, אבל כאשר תורתו אומנתו מתפלל בבית המדרש.

הדין הנוסף להתפלל בבית הכנסת אפילו ביחידות, מבואר גם **בירושלמי** (מסכת ברכות פרק ה הלכה א) המתפלל ביחידות צריך להתפלל במקום שהוא מיוחד לתפילה, בציבור יכול להתפלל בכל מקום. המתפלל בבית הכנסת כאילו מקריב מנחה טהורה, **שנאמר** (ישעיהו פרק נה פסוק ו) דָּרָשׁוּ ה' הַפְּמִצָּאוּ, היכן הוא מצוי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

בשעת תפילת הציבור: מאידך לפי גירסת **הרי"ף** (ד א) ו**הרא"ש** (פרק א סימן ז הובא בהגהות הגר"א ברכות דף ת.) וכן נוקט **הטור** (סימן צ), שני סוגיות הגמ' (בדף ו ובדף ז) באו ללמד אותו דין, שאין תפילתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, ועל כך פירש הטור שבית הכנסת הכוונה להתפלל בציבור.

(מלכים א פרק ח פסוק כח) לְשִׁמְעֵ אֶל הָרִנָּה וְאֶל הַתְּפִלָּה, מכיון שהקב"ה שומע אל הרינה של הציבור, לכן הוא שומע גם כן את תפילת היחיד.

וקל וחומר, אם מתפלל שחרית בזמן שהציבור מתפללים מוסף, שנחשב בשעה שהציבור מתפללים, וכל מה שכתב **המגן אברהם** (סימן צ ס"ק יז) שהמתפלל מוסף בזמן שהציבור מתפללים שחרית אינו נחשב בשעה שהציבור מתפללים, היינו כשאינו מתפלל עמהם בבית הכנסת, אבל אם התפלל עמהם בבית הכנסת, נחשב בשעה שהציבור מתפללים, ולא רק שאינה נדחית, אלא גם נשמעת.

6. מוסף בשעת שחרית

נחשב תפילת ציבור: להלכה כותב **המשנ"ב** (ס"ק ל) בשם **הצל"ח** ומגן גיבורים שאם מתפלל מוסף בשעה שהציבור מתפללים שחרית, לא נחשב בשעה שהציבור מתפללים, אבל אם מתפלל עמהם בבית הכנסת נחשב תפלת הציבור.

פשוטות לשון המשנ"ב שנחשב תפילה בציבור ממש, ומקשיין העולם שהמשנ"ב סתר משנתו, כאשר הביא (סימן רלו ס"ק יא) את דברי **המגן אברהם** שאינו נחשב תפילה בציבור ממש, ועוד הקשה **בבאן ישראל** (חלק ט עמוד נח) שהרי בצל"ח ומגן גיבורים שהם המקור של המשנ"ב לא כתוב שנחשב תפילה בציבור ממש, כי אם בדרגה של בשעה שהציבור מתפללים.

ויש כמה תירוצים בדבר, והתירוץ הפשוט מבואר **במנחת יצחק** (חלק ב סימן קלב), ובמשנת **יוסף** (חלק ט סימן כה), ובדעת **נוטה** (עמוד רנז), שצריך לדחוק בלשון המשנ"ב כאן, ואין כוונתו שנחשב תפילה בציבור ממש, אלא שהוא בדרגה של 'בשעה שהציבור מתפללים'.

לא נחשב תפילת ציבור: מאידך לדעת **החזו"א** (ארחות רבינו חלק א עמוד צג, קונטרס הזכרונות סימן ח אות מד ובהערות שם) אין מעלת ציבור כלל להתפלל שחרית ביחד עם ציבור שמתפלל מוסף, ולכן אם הציבור מתפללים כעת מוסף והוא לפני שחרית, אין מעלה להזדרז להתפלל שחרית יחד איתם.

וכתב **בבאן ישראל** (חלק ט סימן סא אות יט) מה שכתב הצל"ח שגם בשעה שאומרים ובא לציון נחשב בשעה שהציבור מתפללים, בודאי אי אפשר לסמוך על זה להלכה למעשה.

האם להקדים מוסף: ולגבי אדם שהגיע לבית הכנסת בשעה שהציבור מתחילים מוסף, לדעת **הבאר יצחק** (או"ח סימן כ) יתפלל איתם מוסף ואחר כך יתפלל שחרית, מאידך לדעת הגר"ם **משה פיינשטיין זצ"ל** (אגרות משה חלק ד סימן סח) **הגר"ש אלישיב זצ"ל** (ביקשו מפיהו חלק ד עמוד שמ) לא יקדים תפילת מוסף לפני שחרית בכדי להתפלל עם הציבור.

י"ט שני של גלויות: לגבי בן חו"ל הנמצא ביו"ט שני בארץ ישראל, מובא בשם **הגר"ש ז"א איערבאך זצ"ל והגר"ש**

הכנסת ביחיד או בביתו בעשרה, תפילת ציבור עדיף, ואפילו יכול לשמוע קדיש וברכו מכל מקום תפילת ציבור עדיף. וכתב **בשערי תשובה** (ס"ק יב) שציבור בבית הכנסת וציבור חוץ לבית הכנסת, ציבור בבית הכנסת עדיף.

והורו **הגר"ש אלישיב זצ"ל** (אבני ישפה תפילה עמוד עו הערה 13), והגר"ם **שלמה זלמן איערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה פרק ה סעיף יח), והגר"ם **יוסף ליברמן זצ"ל** (משנת יוסף חלק ט סימן כה), על פי מה שמדויק בשו"ע, מעלת התפילה בשעה שהציבור מתפללים המפורשת בגמ', עדיפה על פני תפילה בבית הכנסת ביחיד שאינה מפורשת בגמ' ותלויה בפירושי הראשונים.

וחידש **הגר"ש אלישיב זצ"ל** (יבקשו מפיהו חלק ד עמוד שפט) שאם יכול להתפלל במנין מצומצם בכותל המערבי או מנין גדול ברוב עם במקום אחר, עדיף להתפלל בכותל, משום שבכותל המערבי יותר מצויה השראת השכינה.

בית המדרש: נפסק **בשו"ע** (סעיף יח) בית המדרש קבוע קדוש יותר מבית הכנסת, ומצוה להתפלל בו יותר מבית הכנסת, והוא שיתפלל בעשרה. וכתב **הרמ"א** יש אומרים שאפילו בלי עשרה עדיף להתפלל בבית המדרש הקבוע לו, ודוקא כאשר תורתו אומנתו. ולא ירגיל עצמו לעשות כן, שלא ילמדו עמי הארץ ממנו ויתבטלו מבית הכנסת.

ולגבי להתפלל בעזרת נשים, דעת **הגר"צ ובר שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא) שיש בזה ספק האם נחשב בדרגת בית כנסת או לא. והוסיפו בזה, שאם במשך השבוע מתקיימים מנינים קבועים בעזרת נשים, ודאי שזה בדרגת בית הכנסת, והנדון הוא כאשר אין מנינים קבועים כלל, כי אם תפילת נשים בשבתות וכדומה.

5. המשך התפילה

פסוקי דזמרה: כתב **המגן אברהם** הובא **בשער הציון** (סימן תקצא ס"ק יג) שאם הוא לא נמצא בבית הכנסת, והציבור אומרים עכשיו בבית הכנסת פיוטים, אינו נחשב בשעה שהציבור מתפללים, וצריך לכיין להתפלל איתם דוקא בזמן התפילה עצמה, כי הרי אפילו אם הציבור מתפללים שחרית והוא מוסף, אינו נחשב שמתפלל בשעה שהציבור מתפללים, וכל שכן פיוטים בעלמא.

עוד מבואר **במג"א** (סימן צ ס"ק יז) שאם מתפלל מוסף בשעה שהציבור מתפללים שחרית, לא נחשב בשעה שהציבור מתפללים. וכתב על כך **בפרי מגדים** (אשל אברהם ס"ק יז), וכל שכן פסוקי דזמרה אין נחשב בשעה שהציבור מתפללים, כי אם בזמן תפלת שמונה עשרה.

וחידש **הצל"ח** (מסכת ברכות דף נ). שאמנם אם מתפלל במקום אחר, בשעה שהציבור אומרים פסוקי דזמרה או אשרי ובא לציון לא נחשב בשעה שהציבור מתפללים, אבל אם נמצא יחד איתם באותו מקום בבית הכנסת, אפילו שהציבור סימנו שמונה עשרה ואומרים אשרי ובא לציון, נחשב בשעה שהציבור מתפללים ותפילתו נשמעת, **שנאמר**

שְׁתַּצִּילֵנִי הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם...

מה הפשט שכן רע: דברים מופלאים כותב החפץ חיים (שמירת הלשון חלק ב סיום הספר) על מה שמבקשים בתפילה שחרית אחרי ברכות השחר שְׁתַּצִּילֵנִי הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם... ומִשְׁכֵּן רַע, שכן רע הוא לאו דוקא שכן ממש, אלא כמוכר **בגמ'** (ברכות דף ח.) אמר ריש לקיש כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא 'שכן רע', והיינו משום שאין דרכו להתראות עם רעהו הקרוב אצלו.

ומבאר החפץ חיים, מדוע האדם שאינו בא להתפלל מכונה בשם 'שכן רע', כי ידוע ש'שכן טוב' עושה כל מאמץ שלא להכביד על בעל הבית, ומכוון לבשל בשעה שבעל הבית מבשל לעצמו, כדי שלא להצטרך לנקות פעמיים או להוציא הוצאות פעמיים, אבל 'שכן רע' לא אכפת לו אם הוא גומל חסד עם בעל הבית או לא, הוא עושה את אשר עולה על דעתו בשעה שנוח לו, מבשל אחרי בעל הבית, מנקה את חדרו אחרי בעל הבית, ועל ידי כך הוא מרבה בעצים ומרבה עבודה לבעלת הבית.

כך גם כאשר אדם נכנס לבית הכנסת להתפלל בציבור, והציבור תמיד מתפלל במועד קבוע, ואז פותחים המלאכים את שערי השמים לקבל תפילת הרבים, אולם כשהאדם מתפלל בביתו בדרך כלל אינו מכוון להתפלל דוקא בשעה הציבור מתפללים, ויתכן שהציבור כבר גמרו תפילתם ושערי השמים כבר ננעלו, וכשתפילתו עולה עכשיו לשמים דופקת התפילה על גבי השערים ומבקשת להכנס, נמצא הוא מטריח את המלאכים שיטפלו באופן מיוחד בתפילתו, אף אם תפילתו מתקבלת בכל זאת הוא בבחינת 'שכן רע'.

מסוים. ודיק כן הגרש"ז מהגמ' (ברכות דף ז): מכך שצריך להודיעו מוכח שצריך להצטרף למנין מסוים ואי אפשר לסמוך שיש מנין בעולם שמתפלל כעת, וכפי שדייק הנצי"ב הנ"ל. והוסיף הגרש"ז כאשר מתפלל בכותל המערבי בשעה שיש שם כמה מנינים, צריך להצטרף למנין מסוים, ועליו לעשות פעולה מסוימת בכדי שיהיה לו שייכות לאותו מנין, כגון שיעמוד איתם יחד.

ולדעת הגרי"י **גויברט זצ"ל** (אשי ישראל פרק ח הערה לב) הצירוף לציבור, היינו הציבור שרגיל להתפלל עימו, כעין המבואר **בשער הציון** (סימן תקנא ס"ק נו) לגבי דיני תשעה באב.

8. אמירת תהלים

המשבת שפע קודש: לגבי אמירת תהלים, לדעת ה**לבוש** (סימן א סעיף ט) עדיף לומר תהלים קודם התפילה להבריך המקטרגים, כדי שתעלה התפלה אחר כך בשלום בלי שום מקטרג. ומה יועיל ההברחה אחר התפילה אם כבר חס ושלום פגעו כמה מקטרגים בתפילתם.

ונחלק עליו **בתשובת בית יעקב** (סימן קכז) שרק ציבור שאומר תהלים יאמרו קודם התפילה, אבל יחיד שאומר תהלים יאמר אחר התפילה שהתפלל עם הציבור, על פי המבואר **בכתבי האריז"ל** (שער הכוונות ענין בית הכנסת דף ג): שכל השפע שאדם מוריד בתפילתו עם הציבור, מתקיים אחר תפילתו כל משך זמן היותו בבית הכנסת. הרי לנו מדברי האריז"ל שיכול להמשיך את שפע הציבור גם אחר התפילה.

ולדעת האליה רבה (סימן א ס"ק יד) הדין של הבית יעקב נכון רק בשאר תחנונים, אבל בתהילים אפילו שאומר ביחיד עדיף קודם התפילה כי מכרית המקטרגים, ולמרות שאין תפילתו נשמעת רק בציבור, אבל להכרית המקטרגים מועיל.

אלישיב זצ"ל (יו"ט שני כהלכתו פרק ט הלכה ו) שיתפללו תפילתם יחד עם בני ארץ ישראל. וראה שם (בהערה כד כו) באריכות בדין בן ארץ ישראל שנמצא ביו"ט שני בחו"ל.

7. באיזה ציבור מדובר

שייכות למנין: חידש נפלא כותב הנצי"ב (מרומי שדה ברכות דף ז): שהמעלה בשעה שהציבור מתפללים, נאמר רק בציבור של העיר, ומוכיח כן מהגמ' (ברכות דף ח.) שצריך לשלוח שליח להודיע לו כאשר הציבור מתפללים שמונה עשרה, והרי אי אפשר שלא יהיה ציבור מתפללים באיזה עיר.

וכן נוקטים **בקהילות יעקב** (ברכות סימן ג, עבודה זרה סימן א). ו**בדעת נוטה** (עמוד רסה), זמן שהציבור מתפללים הכוונה זמן שהציבור שבעירו מתפללים, כי אם היה מועיל גם זמן התפילה של ציבור בעיר אחרת, ואפילו בסוף העולם, הרי בכל שעות היום מסתמא יש איזה ציבור בעולם שמתפללים, שהרי היום משתנה ממקום למקום.

ומה שמצינו **ברמ"א** (סימן צ סעיף ט) לגבי בני הכפרים שיתפללו שחרית וערבית בזמן שהציבור מתפללים, וביאר **המשנ"ב** (ס"ק לב) שהכוונה בשעה שקהילות ישראל מתפללים, מבאר הקהילות יעקב, שאצלם זה שונה כיון שאין להם מנין במקומם, לכן יכולים לסמוך על תפילות קהילות ישראל.

ומבואר **בחיי אדם** (חלק א כלל טז סעיף ג), וציון לדבריו **במשנ"ב** (ס"ק לא), שאדם שאין לו מנין במקומו או שהוא בדרך, יכול להצטרף לקהילות גדולות של עיר אחרת, ואפילו אינו יודע באיזה עיר ובאיזה בית כנסת.

מנין מסוים: ודעת הגרי"ש **אלישיב זצ"ל** (לבקשו מפיהו חלק ד עמוד תיט) **והגרש"ז אויערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה פרק ה אות יח, והערה 58) שצריך לכוון להצטרף למנין

משיב כהלכה

**הפרס השבועי 100 שקל מזומן
הזוכה בפרס גיליון 458 בסך 100 שקל מזומן
הבחור החשוב כמדי ישראל קראוס הי"ו
ישיבת הגרי"ש רמות ירושלים**

שאלה: כמה מתפללים צריך בכדי להתחיל תפילה בציבור?

לגבי תחילת שמונה עשרה בלחש, האם חייבים 10 מתפללים, או מספיק 9 מתפללים, 6 מתפללים, והשאר מצטרפים (כאשר אוחזים בפסוקי דזמרה, או כאשר כבר התפללו)?

מקורות: רמב"ם (הלכות תפילה פרק ח הלכה ד), חיי אדם (כלל יט סעיף א), יד אליהו (חלק א סימן ז), משנה ברורה (סימן סט ס"ק ח, סימן צ ס"ק כח), אגרות משה (אר"ח חלק א סימן כח-ל), ארחות רבינו (חלק א עמוד צג), אבן ישראל (חלק ז סימן ט), הליכות שלמה (חלק א עמוד סג), יבקשו מיהו (חלק ד עמוד שי), מנחת יצחק (חלק ט סימן ו), עמק ברכה (עמוד יג), תשובות והנהגות (חלק א סימן קב).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, כל השולח תשובה נכונה, בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), יכול לזכות בפרס. בחירת הזוכה על דעת רבני הילכתא ולפי החלטות הבלעדית. התשובות המובחרות יושלו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

- ניתן להגיש תשובות באחת מהאפשרויות הבאות.
- קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- עמודות 'נדרים פלוס' לקהילות, קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשוט'
- חדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
- בפקס מספר 1532-6507823
- במייל 5047867@gmail.com

לעילוי נשמת

ר' בן ציון ב"ר שלום שכנא רוזנברג ז"ל
נלב"ע כ"א חשוון ת.נ.צ.ב.ה.

דינים העולים

א. שלשה אופנים: תפילה בציבור שלא נחשבת ממש תפילה במנין, יש בה שלשה אופנים, מנין חזון איש, בשעה שהציבור מתפללים, במקום שהציבור מתפללים.

ב. מנין חזון איש: החזון איש סובר שאם אחד מתפלל והשני מתחיל לפני שהראשון מסיים, וכן הלאה אפילו מאה, נחשב קצת תפילה בציבור. ויש אומרים שיתכן שדוקא אם החזון עדיין לא התחיל קדיש. ויש אומרים בשמו שאין זה תפילה בציבור אלא רק יותר מתפילת יחיד. בכל אופן יש תנאי שלא יפסיד שמיעת הדברים שבקדושה הנצרכים.

ג. בשעה שהציבור מתפללים: מי שאנוס להתפלל ביחידות, יתפלל בשעה שהציבור מתפללים, ותפילתו אינה נדחית אולם אינה נשמעת, ויש אומרים שגם נשמעת אם כיון ממש את השעה. תפילה בשעה שציבור מתפללים, עדיפה על פני תפילה בבית הכנסת ביחידות.

ד. מוסף בשחרית: המתפלל מוסף בשעה שהציבור מתפללים שחיות, אינו נחשב בשעה שהציבור מתפללים, ויש סוברים שאם התפלל עם הציבור בבית הכנסת נחשב בשעה שהציבור מתפללים. הבא לבית הכנסת בשעה שהציבור מתחילים מוסף, נחלקו הפוסקים האם יקדים מוסף לשחרית או לא.

ה. לפני ואחרי התפילה: בשעה שהציבור מתפללים פירושו רק בשעת תפילת שמונה עשרה, ולדעת הצ"ח אם נמצא בבית הכנסת כאשר אומרים אשרי ובא לציון וכדומה, נחשב בשעה שהציבור מתפללים.

ו. מנין מסיים: יש אומרים שמצטרף רק לציבור שבעירו, ורק כשאין לו מנין במקומו מצטרף לכל מנין שבעולם. יש מצריכים לכוון להצטרף למנין מסיים, ויש אומרים שמצטרף רק לציבור שרגיל להתפלל איתם תמיד.

ז. במקום שהציבור מתפללים: אנוס להתפלל ביחידות ואין יכול להתפלל בשעה שהציבור מתפללים, יתפלל ביחידות בבית הכנסת. ואם הוא תלמיד חכם ויש חשש חיולו השם, יתפלל ביחידות בביתו.

ח. עדיפות: תפילה בבית המדרש בציבור, עדיפה מתפילה בבית הכנסת. בית הכנסת ביחיד ובביתו בעשרה, תפלת צבור עדיף. ציבור בבית הכנסת וציבור חוץ לבית הכנסת, ציבור בבית הכנסת עדיף.

נושא הגיליון הבא:

'כמה צריך למנין'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת האשה הצדקנית מרת ציפורה ווינשטוק ע"ה
אשת יבדלחט"א הג"ר ישעיה שליט"א בת הג"ר גרשון אביגדור שטיינברג זצ"ל
נלב"ע בדמי ימיה כ"א חשוון תשפ"ה ת.נ.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשוט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בידורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא

מענה אנושי: 02-5350-535 פקס: 02-6507-823

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...